

3 RACISME

EL RACISME, UNA FORMA DE DESIGUALTAT

Avui, a la nostra societat, poques persones es consideren obertament racistes. Tanmateix, el dia a dia està ple d'idees, conductes i paraules discriminatòries, ja que el racisme s'alimenta d'una de les característiques de la nostra estructura social: la desigualtat.

El racisme implica una classificació discriminatòria de les persones en grups segons el color de la pell i/o el país d'origen. Es construeix a partir de la identificació arbitrària de tot un grup amb unes característiques negatives que en justifiquen el tracte desigual i legitimen la seva inferioritat social. D'aquesta manera, el pensament racista justifica la discriminació, la segregació social i/o l'explotació econòmica d'una o de diverses comunitats humanes.

Però el racisme no és una definició, no és una abstracció: és una realitat concreta que perjudica moltes persones en el seu dia a dia, amb accions i conductes que vulnereu els seus drets i atemptem contra la seva integritat i dignitat.

Justament, com que el racisme és un dels mecanismes per justificar certes desigualtats socials, les persones emigrades, i en especial aquelles que pateixen una situació socioeconòmica més vulnerable, són les qui majoritàriament han d'afrontar situacions de discriminació racista.

La islamofòbia és una forma de racisme contemporani basat en prejudicis culturals contra les persones musulmanes

I am Muslim, this does not mean that I'm a

TERRORIST

holding a bomb. I'm civilized just like you are

Ahmed Yousri on Terrorism via Gecko&Fly

La por del canvi i de la diferència

En el racisme hi intervenen factors diversos, també els processos de transformació social a escala planetària.

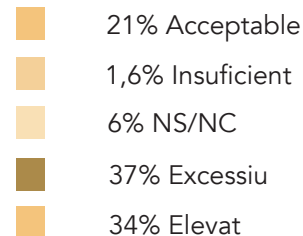
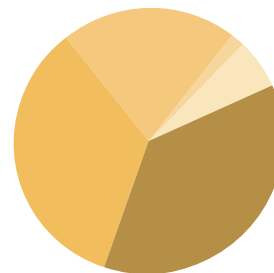
El capitalisme global provoca canvis accelerats en molts àmbits de la vida i ocasiona fortes crisis culturals i socioeconòmiques. En aquest context, la immigració a vegades és presentada com a origen de problemes socials que tenen causes complexes, sovint totalment desvinculades del fet migratori: la precarietat laboral, la delinqüència, el terrorisme, les insuficiències de l'estat del benestar, el trontoll de les identitats tradicionals, etc.

Les persones migrades, doncs, sovint esdevenen boc expiatori del malestar social, i el racisme s'erigeix com a mecanisme de defensa davant les incerteses i les inseguretats pròpies del món contemporani.

La població migrant representa un **10% del total** de la població d'Espanya. En moments de crisi, han ajudat a mantenir l'anomenat Estat del Benestar aportant les seves cotitzacions socials i el seu pagament d'impostos a l'Estat.

La nostra actitud cap a la immigració

El nombre d'immigrants és...?

Els prejudicis, l'arrel de la discriminació

Un **prejudici** és una idea amb una visió pejorativa i negativa envers alguna persona pel simple fet que aquesta pertanyi a un col·lectiu determinat, que es tradueix en actituds hostils i de desconfiança cap ella. El prejudici és una combinació d'emocions que ens inclina a discriminar les persones a causa d'una sèrie d'estereotips.

Els **estereotips** són generalitzacions que atribueixen qualitats a una persona pel fet de ser membre d'un grup, la qual cosa impedeix que se la valori per la seva individualitat. Primer els prejudicis i, després, els estereotips, són la font de la qual s'alimenten els discursos i els comportaments discriminatoris. Per això, és molt important tallar de soca-rel els rumors i llocs comuns que jutgen les persones que integren un col·lectiu determinat.

La **xenofòbia** és el sentiment d'odi, repugnància i hostilitat cap a les persones migrades, especialment a les persones migrades racialitzades. Se sustenta en creences pejoratives i errades cap a les persones migrades i es manifesta en actitud i comportaments hostils, i en el menyspreu vers a les persones d'origen diferent del propi.

Així mateix es mostra en actituds i pensaments discriminatoris, en agressions físiques i/o verbals. Si bé conceptualment la xenofòbia és diferent del racisme, a la pràctica solen anar acompanyats. Podem consultar el **diccionari de CEAR** per veure'n la relació.

És interessant abordar l'**aporofòbia** com a concepte per entendre millor les anteriors dimensions. És el rebuig a persones pobres pel simple fet de ser-ho. El terme va aparèixer per primera vegada en publicacions de la filòsofa espanyola Adela Cortina per tenir una paraula amb la qual diferenciar aquest fenomen de la xenofòbia. Reforça la marginalització de persones en una posició vulnerable i s'alia amb el racisme i la xenofòbia cap a les persones migrants.

Una manera de combatre l'aporofòbia és divulgar una visió de la pobresa anti-essencialista, que no la vinculi a "l'essència" de les persones sinó a la manera en què per diverses circumstàncies la pobresa forma part de les seves vides... També és important fer això sense normalitzar la pobresa, com si fos una part de totes les societats, que no es pot evitar.

Créixer junts, educar per conviure

Per educar, alhora, en la diversitat i en l'equitat, hi ha dues perspectives pedagògiques clau: l'**educació intercultural** i l'**antiracista**. La interculturalitat posa de manifest les interconnexions entre les cultures i el caràcter dinàmic que tenen. És un model útil per combatre l'**etnocentrisme** i per descobrir que, juntament amb les diferències, en la cultura humana també hi ha **elements universals** (tots els grups humans celebren festes, juguen, tenen manifestacions artístiques...). Però la interculturalitat no es pot entendre al marge de les **relacions de poder** i de les **desigualtats estructurals** lligades a l'origen de les persones. Cal tenir en compte els factors jurídics i sociopolítics d'exclusió. Aquest és el model de l'**educació antiracista**, que situa la diversitat cultural en el context de desigualtat social. L'educació antiracista té per objectiu la **igualtat de drets i d'oportunitats** de totes les persones, és a dir, vol combatre els factors de desigualtat.

Núria Vives, *Racisme als centres educatius. Eines per prevenir-los i combatre'ls*. Eumo Editorial-Fundació Bofill
(text adaptat)

"Ningú neix odiant a una altra persona pel color de la seva pell, o el seu origen, o la seva religió"

Nelson Mandela

BALL DE MÀSCARES

Totes les persones naixem en una comunitat i una societat que tenen unes característiques culturals pròpies. També arribem al món amb uns trets físics concrets, determinats per la genètica dels nostres progenitors. Aquests factors biològics i socials, tanmateix, només són una part de la nostra personalitat. Cada ésser humà és únic i és plural. És absolutament singular i alhora està travessat per múltiples identitats dinàmiques, que influeixen la seva manera de veure i habitar el món i que, a més, es poden anar transformant durant la vida. Aquesta activitat vol mostrar que les persones som diverses i que classificar-nos les unes a les altres per un sol dels nostres aspectes és limitador i injust. A més, també proposa reflexionar sobre la manera com acollim la diversitat.

Edat recomanada: de 9 a 12 anys.

Temps aproximat: 2 o 3 hores. Es pot fer en una o diverses sessions.

Objectius educatius

- Reflexionar sobre com ens comportem davant la diferència.
- Prendre consciència de la pluralitat d'identitats que conformen la nostra personalitat i la de les altres persones.
- Valorar la diversitat humana com a font de riquesa.

Materials necessaris

- Cintes vermelles.
- Pintura de cara de color blau.
- 1 o diverses matrioixques (nines russes).
- Cartolines.
- Retoladors i colors.
- Goma elàstica.

1. Bonobos i coales

Ens dividim en dos grans grups: el dels bonobos i el dels coales. Ens allunyem tant com sigui possible de l'altre grup i llegim les instruccions que ens corresponen. Després, ens dediquem una estona a comportar-nos i a jugar com uns autèntics bonobos o coales.

Instruccions per ser un bonobo	Instruccions per ser un coala
Lliguem-nos una cinta vermella al cap. Triem-nos un nom individual que comenci per <i>bono-</i>. Saludem-nos tapant-nos els ulls i ensenyant la llengua. Fem pinya agafant-nos de les mans, en cercle i, avançant cap al centre, fent saltirons amb la panxa endavant, cridem <i>bono, bono, bono</i> i, després, cap enrere amb el cul enrere, cridem <i>obo, obo, obo</i>. Juguem al joc següent: en rotllana, ens passem una pilota cap a la dreta. La desena vegada que es passa la pilota, el bonobo que la rep l'ha de llençar amb molta energia a un membre aleatori del grup. En el moment que el bonobo rep la pilota que se l'hi ha llençat, aquell o aquella qui es trobi a la seva esquerra ha de saltar i fer el mico.	Pintem-nos dues línies blaves a les galtes. Posem-nos un nom que comenci per <i>coa-</i>. Saludem-nos col·locant-nos esquena contra esquena i fregant-nos les espatlles. Fem pinya agafant-nos amb els colzes formant una fila horitzontal. Saltem cap enlaire, com si volguéssim tocar el cel, i cridem coales! I, tot seguit, asseguem-nos ràpidament tocant amb el cul a terra. Repetim l'acció. Juguem al joc següent: en rotllana, ens anem passant una pilota cap a l'esquerra. Cada vegada que algun coala vulgui, pot invertir la direcció o bé passar la pilota a un membre aleatori del grup. En el moment que el coala rep la pilota que se l'hi ha llençat, aquells o aquelles que es troben al seu costat li han de fer la cadireta, i el coala s'hi ha d'asseure sense que li caigui la pilota.
* Les normes de cada grup es poden modificar o ampliar lliurement, sempre vigilant que l'equip contrari no les descobreixi Com més excèntriques siguin, millor!	

Reflexionem

- Com ens hem sentit els bonobos i els coales quan ha arribat un nouvingut al grup? L'hem acollit bé?
- Com s'han sentit els bonobos i els coales que han hagut de marxar a un altre grup? Els sembla que els han acollit bé?
- Com es pot sentir una persona que arriba a un país on no coneix ningú, ni la llengua ni els costums socials? Quina actitud ha de tenir la societat que acull amb les persones que arriben de fora?

2. Màscares de matrioixca

Conjuntament o en grups petits, ens asseiem a prop. Agafem una matrioixca, l'obrim i passem el seu contingut al company o companya que tenim al costat. D'aquesta manera, anem descobrint totes les figures que s'amaguen, per capes, a l'interior de la figura més gran. Ens fem aquesta pregunta: les persones també tenim diferents persones (o identitats) al nostre interior?

Aprofitem aquest moment per explorar les diferents identitats o característiques socials que conformen la nostra personalitat: el gènere, l'edat, la llengua o les llengües parlades a casa, la vila o el barri on vivim ara, les aficions...

Per exemple: sóc una nena de 10 anys, a casa parlo fula perquè els pares són de Mali, al barri i a l'escola parlo català, sóc de la colla de diables, m'agraden les maduixes, etc.

Per últim, posem rostre a les nostres identitats i dibuixem totes les cares de la nostra personalitat en cartolines per fabricar-nos màscares divertides i boniques!

Reflexionem

- Encara que alguns aspectes de la nostra manera de ser siguin diferents als dels altres, sempre tenim punts en comú amb moltes persones i col·lectius. Quines de les nostres cares coincideixen amb les dels altres companys i companyes? Quines són diferents?
- Pensem junts sobre el fet que, quan mirem una persona, sovint ens fixem només en un dels seus rostres, però oblidem totes les cares que formen part d'ella. De fet, la paraula persona, etimològicament, significa 'màscara', i tots en duem moltes! Sempre hem de tenir una mirada oberta i no limitar-nos a valorar les persones només per un dels seus aspectes. Segurament, encara que d'entrada algú ens pugui semblar diferent, hi tenim moltes coses en comú.

OMBRES XINESES

A vegades, prejudgem les persones pel seu aspecte, la llengua que parlen o el país d'on provenen. Aquests judicis normalment se sustenten en imatges distorsionades que s'han construït de manera social i mediàtica per manca d'empatia o per un interès deliberat a discriminar. Aquesta activitat vol fer aflorar els prejudicis que duem incorporats a la nostra mirada i desmuntar estereotips per entendre que, al cap i a la fi, darrere l'ombra de l'aspecte totes les persones som iguals en dignitat, humanitat i drets.

Edat recomanada: de 13 a 16 anys

Temps aproximat: 2 hores.

Objectius educatius

- Prendre consciència dels prejudicis amb els quals sovint mirem les persones.
- Copsar com rere els aspectes diferents, tots els éssers humans som iguals en drets i dignitat.
- Aprendre a mirar amb respecte i tolerància les persones amb les quals convivim.

Materials necessaris

- Connexió a Internet.
- Paret blanca o llençol per projectar les ombres.
- Llanterna o focus de llum.
- Impressió de les fotografies de l'apartat 2.

1. Ombres xineses

Ens dividim en grups de tres o quatre persones. Cada grup cerca informació a Internet sobre què són i com són les ombres xineses, i prepara la representació de dues o tres figures amb les mans. Després, ens reagrupem i juguem a endevinar les figures.

Reflexionem

- L'aspecte de la figura que projectem amb l'ombra de les mans, es correspon amb la realitat?
- Darrere de totes les figures que hem fet hi ha un mateix element comú: les nostres mans. Quan mirem les persones, a vegades ens fixem més en l'aspecte diferent que no pas en l'element comú que hi ha en tots els éssers humans?

2. Les aparences enganyen?

Fixem-nos en les persones que apareixen al collage d'imatges de la pàgina següent. Primer, de manera individual, i després, conjuntament, diguem el primer adjectiu que ens passi pel cap quan mirem cadascuna d'aquestes persones. Anotem-los i posem-los en comú. Després, intentem imaginar qui és i a què es dedica aquesta persona.

A continuació, llegim la fitxa associada a cada persona i debatem conjuntament.

Francesa Viu a París Estudiant de biologia 1	Iraniana Viu a Washington Professor universitari de geografia. Pare de dos fills 2	Estatunidenca Viu a Oklahoma Treballadora en una botiga 3	Xinesa Viu a Madrid Traductora. Mare d'una filla 4
Anglesa Viu a Londres Estudiant de disseny gràfic 5	Etíop Viu a Addis Abeba Treballadora en un restaurant Mare de tres fills 6	Ucraïnesa Viu a Barcelona Galerista d'art 7	Holandès Viu a Amsterdam Entrenador de futbol Pare de dos fills i avi d'una neta 8

Reflexionem

- Ha coincidit el que pensaves amb la descripció?
- L'aspecte de la persona influeix en qui és i en què fa?
- Creus que l'aspecte fa que algunes persones siguin millor que altres? Per què?
- Creus que la teva primera impressió ha estat condicionada per algun motiu?
- Com creus que es construeixen els estereotips?

1

2

3

4

5

6

7

8

PODER I RACISME: UN BINOMI PERILLÓS

Els discursos i els comportaments racistes es produeixen en diversos àmbits i sempre són nocius. Tanmateix, quan aquests es produeixen en el marc de les institucions públiques i dels discursos polítics són especialment perniciosos pel seu efecte legitimador: el seu impacte mediàtic i social és molt gran. En aquesta proposta educativa s'analitzen el racisme institucional i els discursos polítics xenòfobs. Per tancar l'activitat, es proposa participar en una ciberacció per denunciar els discursos de l'odi i de la discriminació a les xarxes socials.

Edat recomanada: a partir dels 17 anys.

Temps aproximat: Entre 1 i 2 hores.

Objectius educatius

- Conèixer el concepte de *racisme institucional*.
- Aprendre a detectar els discursos polítics xenòfobs.
- Dur a terme una ciberacció a les xarxes socials contra els discursos estereotipats i discriminatoris.

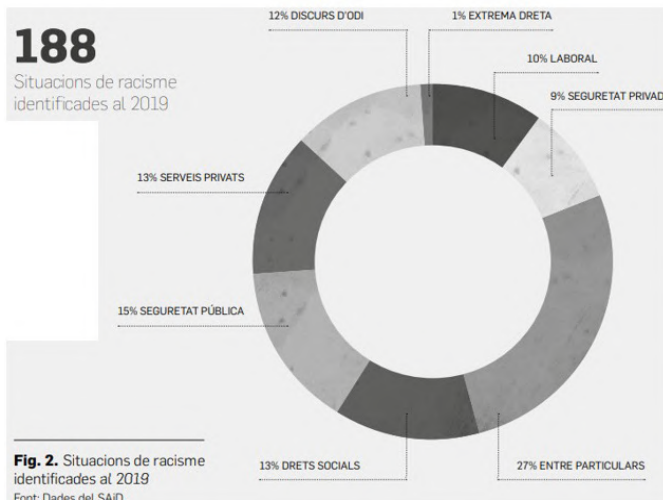

Materials necessaris

- Dispositiu amb connexió a Internet o sistema de reproducció de vídeos.
- Llibretes, papers i bolígrafs per prendre apunts.

1. El racisme del poder

Llegim la notícia “Una gravació prova les agressions racistes d’un grup de mossos contra un jove” publicada a la revista quinzenal La Directa i, després, observem aquesta estadística de l’**INFORME 2019: InVisibles. L’estat del racisme a Catalunya**.

Reflexionem

- Quin és el tipus de discriminació predominant? En què consisteix? Com es pot combatre?
- En el cas que descriu la notícia de La Directa, quin prejudici va condicionar l’acció dels cossos de seguretat? Per què podem afirmar que es tracta d’un prejudici racista?
- Després d’investigar sobre què són les fiscalies especialitzades en delictes d’odi i discriminació, quin paper creiem que poden tenir en combatre l’anomenat racisme institucional?
- Quan les institucions polítiques i els serveis públics d’una societat mostren actituds racistes, quina és la qualitat democràtica del país?

D’aquestes 188 situacions

60

Casos NO denunciats
32% del total

128

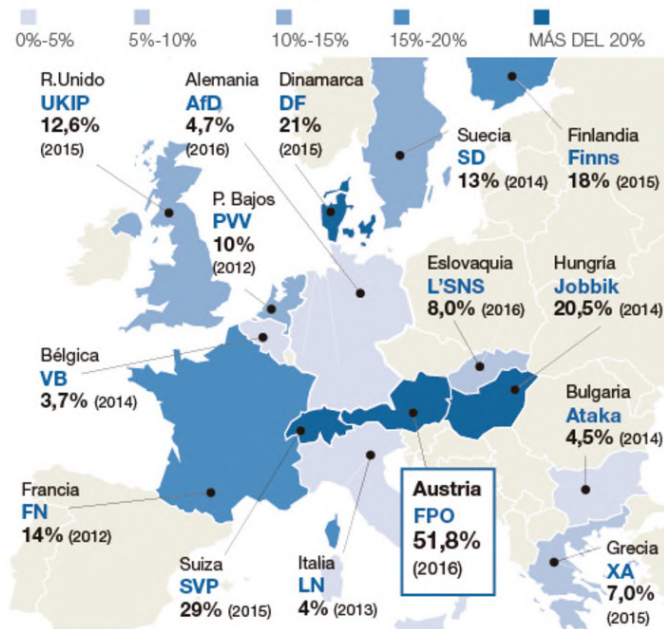
Casos denunciats
68% del total

2. Els discursos de l'odi

Durant el 2016, en alguns països europeus van guanyar ressò discursos que fan bandera del rebuig a les persones migrades i refugiades i que propugnen polítiques obertament racistes. Aquests discursos estan farcits d'arguments racistes fal·laços, que s'alimenten dels prejudicis i estereotips que circulen per les societats europees. A continuació, llegim la fitxa associada a cada persona i debatem conjuntament.

Auge de los partidos de extrema derecha

% DE VOTO EN LAS ÚLTIMAS ELECCIONES LEGISLATIVAS DE SU PAÍS

Fuente: BBC

@elperiodico / @EPGraficos

1. Quin tipus d'arguments al·leguen els discursos racistes per culpar les persones migrades o les persones d'algunes ètnies determinades dels problemes socials? Busquem informació a la xarxa, com ara aquest [vídeo](#) (min 5.58-6.39), per entendre la situació.
2. Durant el segle XX, quins fenòmens van ocórrer a Europa relacionats amb les idees polítiques racistes i xenòfobes? Quines conseqüències van tenir? En relació amb aquells fets, per què és important qüestionar i criticar aquestes idees?

3. El racisme es viu al carrer

Per combatre els discursos de l'odi i els estereotips racistes que fan que determinades persones siguin detingudes al carrer, ha sorgit la campanya "**Pareu de parar-me**". Després de mirar la pàgina web i les diferents campanyes, testimonis i accions que duen a terme, reflexionem sobre què ens ha impactat o sorprès més, i per què.

A continuació, comentem en què consisteix la campanya, què denuncia, per què ho denuncia, què proposa, i de manera individual i/o col·lectiva valorem si ens sembla una bona idea i si ens agradaria sumar-nos i/o crear la nostra pròpia campanya per denunciar els discursos polítics xenòfobs i les accions i conductes racistes. Generem una pluja d'idees per recollir propostes, accions i mesures que ajudin a desmuntar els discursos alarmistes i racistes d'alguns líders polítics i fer conscienciació social.

Reflexionem

- Com podem dur a la pràctica aquestes idees que han sorgit? En triem alguna i la portem a terme?

4. Racisme petrificat a l'espai públic

A inicis de l'any 2020, l'enèsim assassinat racista per part de la policia estatunidenca d'un home negre, de nom George Floyd, va despertar una **onada de protestes** arreu dels EEUU i al món sencer liderada pel moviment antiracista global. En diversos indrets aquestes van destronar estàtues i noms de carrers que homenatgen a líders polítics i empresarials vinculats al passat colonial i racista d'aquells indrets.

Aquest qüestionament de com des de les institucions públiques es ret homenatge a personatges històrics estretament vinculats amb actes racistes i colonials no és nou, però sí que ha agafat una dimensió inèdita fins ara. Aquí a casa nostra potser moltes de nosaltres no en som conscients, però més enllà de la figura de Cristòfor Colom hi ha nombrosos carrers, estàtues i monuments dedicats a figures clau del comerç d'esclaus -negrer- i al conjunt del passat i present colonial al nostre país. De fet, el 2018 ja **es va retirar** l'estàtua dedicada a l'empresari esclavista Antonio López, però no va prosperar **la proposta** de posar-li d'Idrissa Dally a la plaça, el nom d'una persona immigrada que va ser tancada all CIE de la Zona Franca, on va morir poc després. El debat sobre què cal fer està obert, **deconstruir o desmuntar?**, que diuen alguns antropòlegs.

El també antropòleg Sergio Yanes ha creat el portal web "**La Catalunya Negrera**", on es pot trobar informació d'alguns personatges històrics vinculats al passat esclavista català i on també trobem un mapa amb diferents localitzacions de carrers, estàtues, monuments i edificis que porten el seu nom. Et convidem a donar-hi una ullada i a pensar si coneixes altres personatges que faltin i/o si tens o pots trobar més informació rellevant dels personatges que ja hi has trobat. Si vols saber-ne més, consulta els articles que trobaràs a **aquesta Directa**. O pots consultar aquesta **ruta** que analitza el passat colonial dels edificis emblemàtics de Barcelona amb un discurs crític.

Reflexionem

- En quin context i moment històric van ser posades aquestes estàtues? Justifica això la seva presència en l'actualitat? Quin missatge transmet això a la societat?
- Què creus que s'homenatja? Per què creus que se li dona reconeixement?
- Com penses que es poden sentir algunes persones racialitzades i/o d'origen migrant per la presència d'aquests carrers, estàtues i monuments? Per què aquest sentiment ha estat tan llargament invisibilitzat?
- Com és que, malgrat algunes de les persones que formen part de l'Ajuntament de Barcelona són crítiques amb aquest fet, hi ha encara moltes estàtues i monuments que romanen intactes?
- Quan sentim a parlar de mantenir la "neutralitat de l'espai públic" què creus que vol dir això? Què implica ser "neutral" davant de monuments o indrets de caràcter racista? És possible o real aquesta neutralitat?

Estàtua d'Antonio López / AGENCIA EFE

**“Al CIE hi ha els néts dels esclaus que caçaven
per portar-los en vaixells a vendre’ls com
animals en les plantacions”**

Lamine Sarr, portaveu del Sindicat Popular de Venedors Ambulants

Un projecte de:

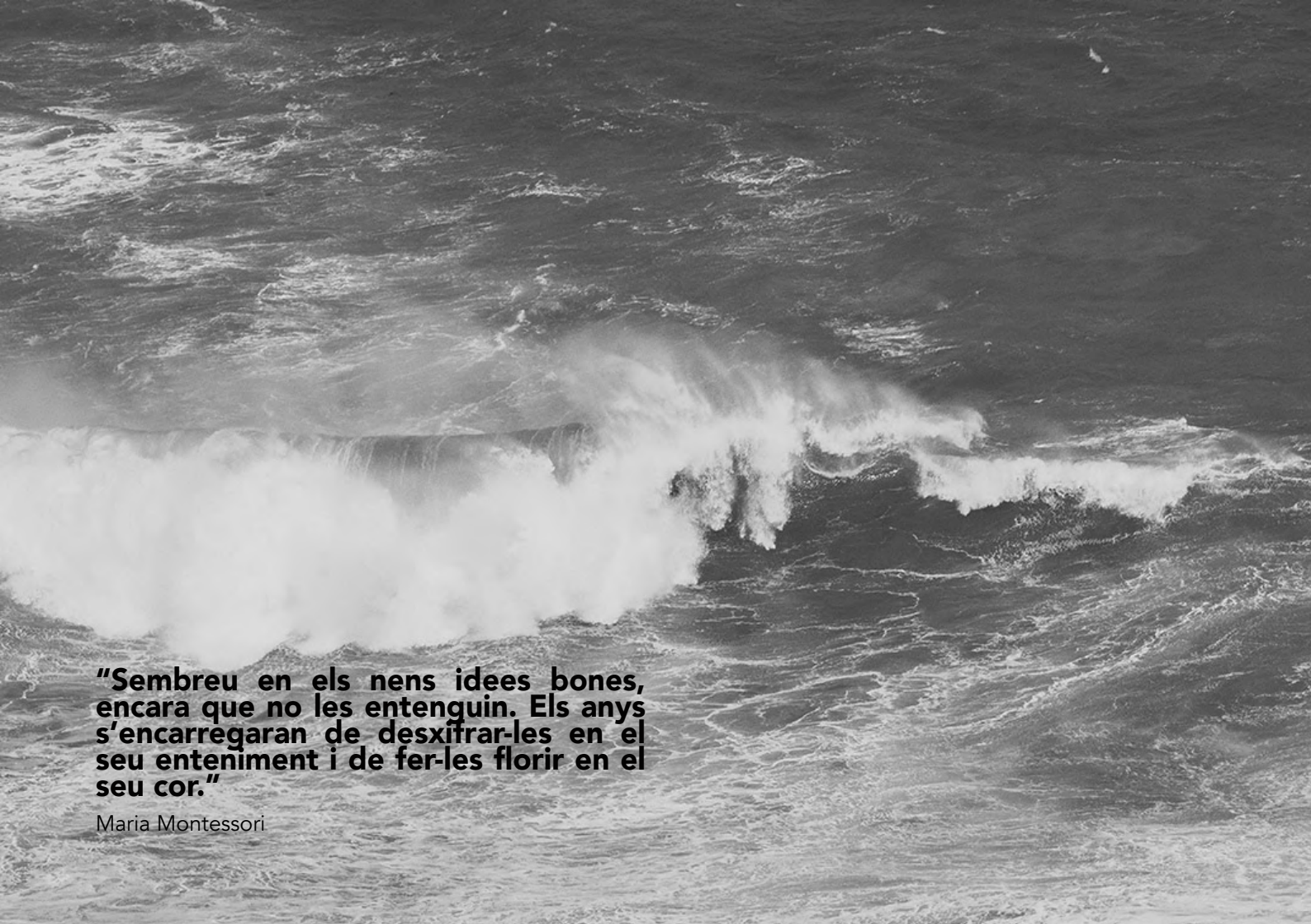
Produït per:

Amb la col·laboració de:

Ajuntament
de Barcelona

**"Sembreu en els nens idees bones,
encara que no les entenguin. Els anys
s'encarregaran de desxifrar-les en el
seu enteniment i de fer-les florir en el
seu cor."**

Maria Montessori